

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ РОБІТ ЗА НАПРЯМОМ

«СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО
І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ»

Девіз (шифр): «Транскордонне співробітництво»

НАУКОВА РОБОТА

на тему:

***«ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА»***

ПЛАН

ВСТУП.....	3
1 Дослідження транскордонного співробітництва в контексті інтеграційних процесів.....	4
1.1 Сутність транскордонного співробітництва та формування його механізмів.....	4
1.2 Вибір і економічна оцінка стратегічних напрямів транскордонного співробітництва з урахуванням геополітичного становища України.....	6
2 Формування економічних складових механізму транскордонного співробітництва.....	8
2.1 Нормативно-правова база транскордонного співробітництва.....	8
2.2 Формування системи економічних критеріїв і показників ефективності транскордонного співробітництва.....	10
2.3 Оцінка ефективності транскордонного співробітництва на прикладі єврорегіону «Ярославна».....	19
3 Стратегічні підходи до удосконалення напрямів транскордонного співробітництва з метою досягнення сталого соціально-економічного розвитку.....	27
Висновки	29
Список використаної літератури.....	30

ВСТУП

Розвиток сучасної економіки характеризується низкою процесів, урахування яких нещодавно не набувало значної актуальності при прийнятті господарських рішень. Зрушення в структурі соціально-економічного розвитку країн світу, нові тенденції в напрямках зовнішньоекономічного співробітництва, глобальні екологічні проблеми, які набувають все більшої значущості, створюють необхідність розроблення і застосування нових підходів до формування і обґрунтування стратегій як національного так і регіонального розвитку [1]. При формуванні таких стратегій доцільним є врахування не тільки можливості отримання соціально-економічного ефекту від їх реалізації, а також і оптимізація суб'єктів виробничо-господарської діяльності країни і регіону за ознакою досягнення сталого соціо-еколого-економічного розвитку. Вдале поєднання класичних теорій регіонального економічного розвитку з сучасними тенденціями глобалізації і інтеграції може сприяти прискореному економічному розвитку регіонів [2, 3]. Розвиток транскордонного співробітництва (ТС) визначається як один із сучасних ефективних напрямів реалізації регіональної політики держави. Чіткий механізм ТС є необхідною передумовою його дієвості та результативності.

На нашу думку, не достатньо розкритим питанням залишається проблема аналізу ефективності транскордонної діяльності. Більшість дослідників і науковців застосовують суто вербальні методи оцінки ефективності, які базуються на порівнянні статистичних даних економік країн-членів ТС. Зважаючи на відсутність єдиної методики визначення економічної ефективності ТС, метою дослідження є розробити і запропонувати методику економічної оцінки ефективності ТС на базі сформованої системи економічних показників і критеріїв. Також з метою імплементації запропонованих показників до процедур оцінки ефективності ТС вважаємо за доцільне провести розрахунки їх значень за часовий проміжок з 2008 по 2010 рр. для транскордонних регіонів України і Російської Федерації (Сумської і Курської областей відповідно).

1 ДОСЛІДЖЕННЯ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В КОНТЕКСТІ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

1.1 Сутність транскордонного співробітництва та формування його механізмів

Формування спільного з країнами Європейського Союзу (ЄС) кордону України вимагає розроблення і впровадження стратегії ефективного зовнішньоекономічного розвитку. В сучасній економіці існує певна кількість форм здійснення зовнішньоекономічної діяльності, але проблема визначення ефективної, оптимальної форми співробітництва, за умови вибору якої спостерігався б пропорційний розвиток продуктивних сил регіону, країни, транскордонних територій досі лишається актуальною як для України, так і для інших країн [4].

Значні трансформації геополітичного простору, посилення інтеграційних тенденцій у світогосподарських зв'язках сприяють зростанню ролі ТС для економік окремих країн. ТС є найбільш поширеною формою регіональної економічної співпраці. Більшість країн та їх регіонів віддають перевагу саме розвитку ТС через його позитивну роль для їх територіального розвитку. За думкою представників Асоціації європейських прикордонних регіонів ТС на відміну від інших форм зовнішньоекономічної співпраці може створювати так звану «додану вартість» в розвитку громад і регіонів, яка набуває політичних, економічних, соціальних, екологічних, культурних, інституційних та ін. обрисів [5]. Зокрема, активізація ТС сприяє розвитку процесу європейської інтеграції і реалізації принципів субсидіарності і партнерства. Інституційна складова ТС дає можливість здійснення партнерських відносин між владою регіонів і країн як по вертикалі так і по горизонталі, незважаючи на різний об'єм їх відповідальності та відмінність у організаційній структурі. Стосовно соціо-економічних переваг ТС можна виокремити його здатність мобілізувати внутрішній соціально-економічний потенціал транскордонних територій завдяки інтенсифікації діяльності регіональних інституцій як партнерів ТС;

додатковий розвиток території в сфері охорони довкілля, транспорту, туризму та ін.; тривале і повторюване розповсюдження інформації та знань про транскордонні регіони-партнери.

Таким чином ТС відповідно до вирішуваних ним задач регіональної політики і економіки відноситься до ефективних форм зовнішньоекономічної діяльності, а отже потребує формування чіткого механізму його провадження. Для вирішення цього завдання перш необхідно дослідити категорію «транскордонне співробітництво». Стосовно еволюції поняття «транскордонне співробітництво», то воно безпосередньо пов'язане з розвитком поняття єврорегіону, а також з початком функціонування такої основної форми ТС.

Стосовно питань зміцнення національної безпеки, то пріоритетним визначено продовження завершення договірно-правового оформлення Державного кордону України. В цьому аспекті планується здійснення процесу делімітації державного кордону України з Російською Федерацією в Азовському і Чорному морях та Керченській протоці, започаткування процесу демаркації українсько-російського державного кордону на суходолі, процесу демаркації українсько-білоруського державного кордону у разі ратифікації білоруською стороною Договору про державний кордон, а також процесу демаркацію державного кордону України з Республікою Молдова.

Завершенню облаштування державних кордонів України надається важливе практичне значення з точки зору забезпечення безпеки і доброту громадяни країни. Вигодами активної участі прикордонних регіонів у ТС визначаються передача досвіду демократичного суспільства, громадянської ініціативи, створення умов для вирівнювання стандартів життя по обидва боки кордону, розширення промислової кооперації, розбудова комунікаційної інфраструктури, налагодження взаємодопомоги у випадках катастроф і ліквідації наслідків стихійних лих тощо. Відзначається, що ТС у політичній, економічній, природоохоронній, інфраструктурній, гуманітарній сферах збагачує національний досвід ведення зовнішніх зносин, сприяє економічному процвітанню [6].

1.2 Вибір і економічна оцінка стратегічних напрямів транскордонного співробітництва з урахуванням геополітичного становища України

На сучасному етапі глобалізації і інформатизації суспільства з одного боку, і трансформаційних процесів національної економіки України – з іншого, актуальним є питання організаційно-управлінської системи вибору зовнішньоекономічної стратегії України і її економічного обґрунтування. Україна стає геополітично все ближче до європейського простору (Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія), але, як і раніше, залишаються економічно і політично сильними зв'язки із Росією, Білоруссю, Молдовою – країнами, що не є членами ЄС. Таким чином, вибір Україною стратегічного напрямку політико-економічної співпраці є особливо актуальним. Саме співпраці, оскільки сьогодні вже стало очевидним, що для вибору стратегічних напрямів провадження зовнішньоекономічної політики України, створення ефективної методики аналізу наявних можливостей і альтернатив, ухвалення рішень є не тільки бажаним, але і необхідним [7, 8, 9, 10, 11].

Проблеми, пов'язані із вибором ефективних напрямів зовнішньоекономічної політики країни не нові. Вчені і фахівці вивчають цю проблематику, пропонуючи визначення самого терміну «модель зовнішньоекономічної співпраці» та напрями здійснення такої співпраці. В сучасних умовах європейської інтеграції зростає роль такого напрямку зовнішньоекономічної співпраці, як ТС, що є певною формою регіональної інтеграції.

Взагалі зовнішню політику України можна охарактеризувати, як багатовекторну. Україна намагається підтримувати стратегічні та партнерські відносини як з Росією та країнами СНД, так і з Західною Європою і США.

З одного боку Україна є членом ЄСП (Росія, Білорусь, Казахстан, Україна). Метою участі України у формуванні та функціонуванні Єдиного економічного простору є створення зони вільної торгівлі без вилучень і обмежень, з урахуванням норм і принципів СОТ, а також вимог, що

впливають з інтеграції України до ЄС [12]. Зазначене економічне об'єднання протягом свого існування характеризується доволі низькими темпами розвитку. Або мета існування ЄЕП є занадто широкою та незрозумілою, або її члени не бажають йти на компроміси та знаходити спільні рішення вигідні як для них самих так і для даного блоку, але єдиний економічний простір все ще не набув чітких орієнтирів та не відповідає саме своїй назві. Даному блоку більше підходить термін „існування” ніж „функціонування”. І це існування є хвилеподібним: починаючи із заснування аналізованого економічного блоку, увага до нього то привертається, то затихає. Але і ця увага носить суто декларативний характер: проходять зустрічі глав держав-членів ЄЕП або членів уряду, підписуються угоди та протоколи про наміри, потім через низку різних проблем ці угоди так і залишаються на папері і все затихає, і так знов, і знов [13].

З іншого боку, Україна є членом ГУАМ, що за ефективністю функціонування не перевищує ЄЕП. До складу «Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ», яка є міжнародною регіональною організацією, входять Азербайджанська Республіка, Грузія, Республіка Молдова та Україна.

І, по-третє, межі ЄС стають все ближчими до України – Польща, Словаччина, Угорщина, Румунія і Болгарія вже є членами ЄС. Таким чином, якщо брати до уваги ЄЕП як приклад співпраці, то можна стверджувати, що досвід співпраці з бувшими республіками СРСР не є активним. Що стосується ЄС, то можна сказати, що Україна поступово наближається до асоційованого членства в ЄС, в чому її підтримують уряди деяких країн-членів ЄС (Литовська Республіка, Королівство Іспанія та ін.). В ході переговорів між Україною та ЄС узгоджуються питання щодо спрощення митного режиму, створення зон вільної торгівлі і т.п. [14].

Таким чином можна зробити висновок, що країни всіх трьох міжнародних регіональних спілок є потенційно привабливими для міжнародного ТС – країни-члени ЄЕП і ГУАМ за обсягами ЗТО, а країни-члени ЄС за темпами

його зростання. Варто підкреслити, що після двох порівняльних аналізів країни-члени ЄСП представляють найбільший інтерес до співпраці, але з іншого боку – зрозуміло, що не варто обмежуватися лише даними порівняльними аналізами для з'ясування групи країн, з якими доцільно розвивати ТС.

2 ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ СКЛАДОВИХ МЕХАНІЗМУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

2.1 Нормативно-правова база транскордонного співробітництва

Основним нормативно-правовим актом, який регулює здійснення транскордонної діяльності в Україні є Закон України «Про транскордонне співробітництво». Ним визначено мету, основні принципи та термінологію ТС, правову та організаційну базу ТС, державну підтримку розвитку та фінансове забезпечення ТС.

Законом як один із основних принципів державної політики у сфері ТС визначено принцип створення ефективних механізмів забезпечення умов для здійснення ТС, але відсутні чіткі роз'яснення щодо процедури формування механізмів, їх складових, структури та економіко-правового наповнення [15]. Суттєвим моментом зазначеного Закону є визначення організаційних форм, в яких може здійснюватися ТС:

- в межах створеного єврорегіону;
- шляхом укладання угод про ТС в окремих сферах;
- шляхом встановлення та розвитку взаємовигідних контактів між суб'єктами ТС.

Але на ряду з цим, зазначено, що суб'єкти ТС України відповідно до законодавства можуть обирати інші форми ТС [15]. Знову ж таки відмічаємо на відсутність докладного опису інших форм ТС, які можуть бути обрані суб'єктами ТС, що може викликати в свою чергу низку проблематичних питань стосовно обраних форм ТС.

Слід зазначити, що в жодному із зазначених нормативно-правових актів немає чіткого роз'яснення та опису механізму здійснення ТС та оцінки його економічної ефективності, що є важливим при здійсненні такої форми зовнішньоекономічної співпраці.

При здійсненні будь-якої з трьох вищеназваних форм ТС, сторони самостійно на свій розсуд та не порушуючи чинне законодавство сторін-учасниць ТС укладають протоколи, угоди та статuti щодо такої діяльності. В цих документах чітко мають бути окреслені такі положення: назва, сутність та мета здійснення певної форми ТС, термін її реалізації, відповідність пріоритетним напрямкам транскордонного розвитку регіонів-учасників та країн-учасниць з зазначенням відповідних угод та нормативно-правових актів прийнятими урядами та місцевими органами управління сторін, учасники (їх кількість і територіальна приналежність), обґрунтування необхідності реалізації форми ТС, її фінансове забезпечення, організаційна структура, керівництво та його повноваження і обов'язки, розв'язання спірних питань, план впровадження проекту, правове забезпечення, очікуваний ефект (соціальний, економічний, екологічний, гуманітарний та ін.) та соціо-економічних показники ефективності (за якими можна зробити висновок про ступінь досягнення очікуваного результату).

Сучасні тенденції сталого розвитку вимагають інноваційного мислення та співробітництва між секторами економіки, організаціями, установами, підприємствами, державними органами управління зокрема та країнами взагалі. Виникає необхідність руйнації (реструктуризації) традиційних меж мислення, які обмежують можливості до їх розширення та спільної співпраці задля досягнення ефективних та корінних змін з метою формування сталого економічного розвитку територій та функціонально-організаційних структур. Мислення нового рівню має не обмежуватися аналізом досвіду розвитку організацій в минулому а і розглядати можливості майбутнього розвитку з метою привнесення позитивних змін як в організаційні структури країни, так і світову економічну систему.

2.2 Формування системи економічних критеріїв і показників ефективності транскордонного співробітництва

Важливим питанням залишається проблема аналізу ефективності транскордонної діяльності. Більшість дослідників і науковців застосовують суто вербальні методи оцінки ефективності, які базуються на порівнянні статистичних даних економік країн-членів ТС. Зважаючи на відсутність єдиної методики визначення економічної ефективності ТС, доцільно розробити і запропонувати методику економічної оцінки ефективності ТС на базі сформованої системи економічних показників і критеріїв.

Для аналізу ефективності будь-якої діяльності взагалі і ТС зокрема не є достатнім з'ясувати лише мету і завдання, які мають бути досягнуті. Перш за все необхідно належним чином з'ясувати передумови співробітництва і використати математичний апарат для аналізу його доцільності. Для розуміння функціонування і розвитку будь-якого процесу чи явища необхідним є отримання знань про його структуру. Тоді аналіз розвитку даного явища чи процесу буде структурований з одного боку і уточнений з іншого знанням про складові його елементи.

Таким чином для аналізу економічної ефективності ТС та транскордонних проектів необхідно, по-перше, структурувати процедуру здійснення ТС для можливості здійснення подальшого аналізу окремих складових ТС та взаємозв'язків між ними. Нами пропонуються складові, які має містити структура ТС:

- територіальна складова (які регіони яких країн беруть участь у транскордонному проекті, їх кількість, площа, кількісний і якісний склад населення і т.п.);
- галузева складова (провідні галузі регіонів-членів ТС, їх частка у галузевій структурі країни, товарна структура виробництва);
- фінансова складова (за рахунок яких коштів функціонує транскордонний проект, хто і який отримує соціально-економічний ефект від цього);

- екологічна складова (характеристика НПС транскордонної території: кількісна і якісна характеристика природних ресурсів, наявність природно-заповідних зон, наявність курортно-рекреаційних зон; екологічні проблеми транскордонного регіону: стан ґрунтів, атмосфери, водних ресурсів, щорічні збитки для НПС від виробничої діяльності підприємств транскордонного регіону; наявність спільних об'єктів НПС і їх характеристика);

- економічна складова (наявність економічних зв'язків між регіонами-учасниками ТС: експортно-імпортна діяльність, її обсяги і структура, наявність спільних підприємств, взаємні інвестиції і т.п.);

- взаємозв'язки (наявність прямих і обернених зв'язків між названими складовими та їх характеристика).

Для формування методичної бази оцінки ефективності ТС, яка є частиною адаптаційно-інструментальної підсистеми механізму ТС нами розроблено систему економічних показників і критеріїв ефективності ТС. На наш погляд, можливо виділити такі напрями аналізу економічної ефективності і доцільності ТС.

1) Обґрунтування системи інструментів управління розвитком транскордонних територій на основі використання аналітичного блоку «перспективи – перешкоди».

2) Оцінка економічної ефективності ТС.

3) Оцінка економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності.

4) Оцінка рівня зв'язку між економічним зростанням країни і її зовнішньоекономічною діяльністю.

Наводимо запропоновану нами методику урахування економічної складової при аналізі економічної ефективності ТС за кожним із названих напрямів та відзначаємо нормативні значення, обмеження і переваги за даними напрямами аналізу.

Напрямок 1. Обґрунтування системи інструментів управління розвитком транскордонних територій на основі використання аналітичного блоку «перспективи – перешкоди». Даний напрям аналізу є більш теоретичним, ніж

розрахунковим. Він полягає у виділенні чинників і передумов, що впливають на співпрацю між транскордонними регіонами певних країн. І чим більше цих передумов у кожному конкретному випадку, тим більш вигідною буде співпраця. Тобто, виявлення можливостей розвитку транскордонної співпраці між регіонами країн, що є сусідами, вимагає аналізу передумов, на яких ґрунтується ця форма співпраці. Зрозуміло, що ці передумови можуть як сприяти процесові активізації ТС, так і стримувати його, тому найповніший аналіз всіх можливих чинників ТС дає можливість передбачити заздалегідь неефективний транскордонний проект і скорегувати його мету функціонування чи зовсім відмовитися від його здійснення.

Вченими Савельєвим Є.В., Мельник В.В., Чеботарем С.І. [16] були запропоновані і систематизовані чинники, на яких базується трансрегіональна співпраця, і які вони рекомендують аналізувати для виявлення можливостей розвитку ТС на українсько-польському кордоні. На базі системи передумов, сформованих даними вченими ми пропонуємо дещо розширену таблицю передумов ТС (табл. 2.1), де також враховано сутність транскордонних факторів у інвестиційній діяльності, запропонованих Друговим О.О. [17].

Таблиця 2.1 Аналітичний блок «перспективи – перешкоди»: основні передумови ТС

№ п/п	Передумова	Зміст
1	2	3
1	Економічна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ступінь подібності виробничо-економічних систем; ➤ наявність налагоджених торговельних контактів між країнами; ➤ експортно-імпортна залежність; ➤ транскордонна організація виробництва; ➤ спільне використання природних ресурсів; ➤ різниця цін на ресурси, товари, послуги; ➤ різниця в доходах населення та ін.
2	Соціальна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ рівень міграційних процесів; ➤ національна, статева, вікова структура населення; ➤ рівень урбанізації населення; ➤ різниця в попиті на робочу силу; ➤ рівень зайнятості і безробіття; ➤ рівень забезпеченості населення товарами та послугами повсякденного попиту; ➤ рівень розвитку сфер охорони здоров'я, освіти,

1	2	3
3	Політична	<p>культурно-побутової та ін.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ територіально-адміністративний поділ; ➤ політичний устрій; ➤ режим перетину кордону; ➤ сутність і принципи регіональної політики; ➤ політичні конфлікти між урядами країн та ін.
4	Екологічна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ спільні природоохоронні території; ➤ спільні водні об'єкти (басейни рік, озер, морів); ➤ наявне та можливе транскордонне забруднення; ➤ небезпечні промислові об'єкти; ➤ схожість проблем природокористування; ➤ спірність доступу до природних ресурсів; ➤ екологічні стандарти; ➤ механізм урахування екологічних збитків від впливу на довкілля та плата за екологічне забруднення атмосфери, ґрунтів, води; <p>схожість кліматичних умов (природних явищ) та ін.</p>
5	Культурно-історична	<ul style="list-style-type: none"> ➤ схожість/єдність мов спілкування; ➤ релігійна єдність; ➤ схожість народних звичаїв та традицій; ➤ спільна історія розвитку; ➤ родинні зв'язки та ін.
6	Правова	<ul style="list-style-type: none"> ➤ схожість нормативно-законодавчої бази в сфері зовнішньоекономічної та транскордонної діяльності; ➤ наявність спільних угод, проектів в різних сферах ТС; ➤ наближеність транскордонного законодавства країн до Європейського та рівень ратифікації базових нормативно-правових документів в сфері ТС та ін.
7	Транспортно-комунікаційна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ розгалуженість і якість автошляхів; ➤ розвиненість транспортної інфраструктури; ➤ кількість і якість пунктів перепуску на кордоні; ➤ розвиненість прикордонної інфраструктури та ін.
8	Транскордонна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ рівень розвитку транскордонних зв'язків; ➤ ступінь їх організованості; ➤ цілеспрямованість; ➤ юридичне та документальне забезпечення; ➤ наявність транскордонних утворень (єврорегіонів) та ін.
9	Інформаційна	<ul style="list-style-type: none"> ➤ злиття телефонних та комп'ютерних систем, телекомунікацій та способів обробки інформації; ➤ рівень використання електронних носіїв інформації; ➤ розширення телевізійного мовлення через кабельні системи; ➤ розширення системи освіти (напр., дистанційне) та ін.

Напрямок 2. Оцінка економічної ефективності ТС. Особливістю цього напрямку оцінки є не просто розрахунок об'єму зовнішньоторгового обороту (ЗТО) між країнами (регіонами), а облік частки цього обороту усередині кожної країни.

У даному напрямі аналізу необхідно розрахувати частку ЗТО однієї

країни (регіону) з іншою в загальному ЗТО однієї і іншої країни (регіону), а потім знайти інтегральний коефіцієнт між цими двома коефіцієнтами. Такий коефіцієнт дає можливість порівнювати ефективність співпраці з різними країнами більш об'єктивно, ніж розрахунок об'єму товарообігу, оскільки він дає можливість врахувати умови товарообігу обох країн. Отже, формула коефіцієнту оцінки економічної ефективності ТС (K_{TC}^e) матиме вигляд:

$$K_{TC}^e = K_{вн}^e * K_{зовн}^e, \quad (2.1)$$

де K_{TC}^e – коефіцієнт оцінки економічної ефективності ТС ; $K_{вн}^e$ – коефіцієнт оцінки внутрішньої економічної ефективності ТС; $K_{зовн}^e$ – коефіцієнт оцінки зовнішньої економічної ефективності ТС.

Складові коефіцієнту оцінки економічної ефективності ТС (K_{TC}^e) – коефіцієнт оцінки внутрішньої економічної ефективності ТС ($K_{вн}^e$) та коефіцієнт оцінки зовнішньої економічної ефективності ТС ($K_{зовн}^e$) – розраховуються відповідно по формулах:

$$K_{вн}^e = \frac{Y_{reg_{AB}}^z}{Y_{reg_A}^z}, \quad (2.2)$$

де $Y_{reg_{AB}}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону А з транскордонним регіоном В, грош. од; $Y_{reg_A}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону А, грош. од.

$$K_{зовн}^e = \frac{Y_{reg_{AB}}^z}{Y_{reg_B}^z}, \quad (2.3)$$

де $Y_{reg_{AB}}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону А з транскордонним регіоном В, грош. од; $Y_{reg_B}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону В, грош. од.

Якщо замінити $K_{вн}^e$ та $K_{зовн}^e$ в формулі (2.1) відповідними формулами 2.2 і 2.3, то отримаємо таку формулу (робить простішим розрахунок, але

втрачає смислове навантаження, тобто розрахунок можна робити за формулою 2.4, а аналізувати доцільніше за окремими її складовими 2.2 і 2.3):

$$K_{TC}^e = K_{вн}^e * K_{зовн}^e = \frac{Y_{reg_{AB}}^z}{Y_{reg_A}^z} * \frac{Y_{reg_{AB}}^z}{Y_{reg_B}^z} = \frac{(Y_{reg_{AB}}^z)^2}{Y_{reg_A}^z * Y_{reg_B}^z}, \quad (2.4)$$

Слід відзначити, що розрахунки окремих складових коефіцієнтів $K_{вн}^e$ і $K_{зовн}^e$ коефіцієнту оцінки економічної ефективності ТС (K_{TC}^e) можливо проводити як для окремих країн-партнерів ТС, так і для співробітництва транскордонних регіонів. Очевидно, що кожний з коефіцієнтів $K_{вн}^e$ та $K_{зовн}^e$ може приймати значення в інтервалі від 0 до +1. Зрозуміло, що в реальній ситуації вони навряд чи дорівнюватимуть 1 або 0. Відповідно і інтегральний коефіцієнт також буде знаходитися в інтервалі від 0 до +1. Складові коефіцієнти прийматимуть значення 0 в тому випадку, якщо торгівля з потенційною для співробітництва країною зовсім відсутня. І тоді природно, що подальший аналіз є недоцільним. Якщо ж коефіцієнти $K_{вн}^e$ і $K_{зовн}^e$ дорівнюватимуть 1, то це говорить про ідеальну ситуацію в випадку активізації ТС, коли зовнішня торгівля ведеться тільки з потенційною країною-партнером, що у принципі є маловірогідним. Відзначимо, що транскордонна співпраця за даною методикою оцінювання ефективності зовнішньоекономічної співпраці між транскордонними країнами буде доцільна в тому випадку, коли $K_{TC}^e \rightarrow 1$.

Доцільним є проведення розрахунків за запропонованою методикою аналізу по наступних напрямках можливої співпраці: Україна – Росія, Україна – Польща, Україна – країни ЄС, Україна – країни ГУАМ, а також між транскордонними регіонами України та Росії, Польщі, країн ЄС, ЄС, ГУАМ.

Напрямок 3: оцінка економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Даний напрям аналізу, на наш погляд, має враховувати три найважливіші чинники.

1. Роль регіону всередині самої країни (частка валового внутрішнього продукту (ВВП) країни, що припадає на транскордонний регіон).

2. Роль регіону в зовнішньоекономічній діяльності країни (частка ЗТО регіону в ЗТО країни).

3. Значимість зовнішньоекономічної діяльності регіону в загальному економічному розвитку (частка ЗТО регіону у ВВП регіону).

Ми вважаємо, що врахування вказаних коефіцієнтів дає можливість оцінити не тільки обсяги торгового обороту між регіонами, а також значення подібної співпраці для економіки кожної країни окремо і значення співпраці регіонів для їх економічного зростання.

Саме ця оцінка, на нашу думку, дає можливість правильно оцінити:

- доцільність виокремлення окремих транскордонних регіонів і розвитку на їх базі ТС;

- роль транскордонних регіонів в економіці країни;

- можливість створення єврорегіонів в різних сферах територіально-галузевого розвитку.

В даному напрямі аналізу необхідно, як і в попередньому, розрахувати інтегральний коефіцієнт, але вже по трьох чинниках, наведених вище, що дасть можливість порівняти не тільки обсяги товарообігу між різними регіонами, а допоможе оцінити роль регіону у внутрішній економіці держави і порівняти економічну ефективність діяльності окремих регіонів.

Таким чином, основою даного напряму аналізу є розрахунок коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності ($K_{ЗЕД}^e$), який розраховується за формулою:

$$K_{ЗЕД}^e = K_{reg_v} * K_{reg_z} * K_{reg_{vz}}, \quad (2.5)$$

де $K_{ЗЕД}^e$ – коефіцієнт оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності; K_{reg_v} – коефіцієнт ролі регіону всередині країни; K_{reg_z} – коефіцієнт ролі регіону в зовнішньоекономічній діяльності

країни; $K_{reg_{vz}}$ – коефіцієнт значимості зовнішньоекономічної діяльності регіону в його загальному економічному розвитку.

Розглянемо розрахунок кожного із складових коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності ($K_{зед}^e$).

Коефіцієнт ролі регіону всередині країни показує частку ВВП регіону в загальному ВВП країни:

$$K_{reg_v} = \frac{V_{reg_A}}{V_U}, \quad (2.6)$$

де V_{reg_A} – обсяг ВВП транскордонного регіону, грош. од.; V_U – обсяг ВВП України, грош. од.

Коефіцієнт ролі регіону в зовнішньоекономічній діяльності країни (K_{reg_z}) показує частку ЗТО регіону в загальному ЗТО країни:

$$K_{reg_z} = \frac{Y_{reg_A}^z}{Y_U^z}, \quad (2.7)$$

де $Y_{reg_A}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону А, грош. од.; Y_U^z – обсяг ЗТО України, грош. од.

Коефіцієнт значимості зовнішньоекономічної діяльності регіону в його загальному економічному розвитку ($K_{reg_{vz}}$) показує частку ЗТО регіону в загальному ВВП регіону:

$$K_{reg_{vz}} = \frac{Y_{reg_A}^z}{V_{reg_A}}, \quad (2.8)$$

де $Y_{reg_A}^z$ – обсяг ЗТО транскордонного регіону А, грош. од.; V_{reg_A} – обсяг ВВП транскордонного регіону, грош. од.

Далі запишемо коефіцієнт оцінки економічної ефективності

зовнішньоекономічної діяльності ($K_{ЗЕД}^e$) з урахуванням приведених формул (2.6) – (2.8) його складових:

$$K_{ЗЕД}^e = K_{reg_V} * K_{reg_Z} * K_{reg_{VZ}} = \frac{V_{reg_A}}{V_U} * \frac{Y_{reg_A}^z}{Y_U^z} * \frac{Y_{reg_A}^z}{V_{reg_A}} = \frac{Y_{reg_A}^z * Y_{reg_A}^z}{V_U * Y_U^z} = \frac{(Y_{reg_A}^z)^2}{V_U * Y_U^z} \quad (2.9)$$

Дане математичне скорочення зроблене лише для спрощення розрахунків, проте для аналізу даного коефіцієнту і розуміння його суті слід розглядати повний варіант формули (2.9). Тоді стає очевидним, що коефіцієнти K_{reg_V} , K_{reg_Z} , $K_{reg_{VZ}}$ можуть приймати значення від 0 до +1. Відповідно коефіцієнт економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності ($K_{ЗЕД}^e$) також може приймати значення від 0 до +1, і чим ближче буде його значення до 1, тим більш оптимальним буде розвиток ТС в даному регіоні.

Доцільним є провести розрахунки за даною методикою аналізу за такими напрямками можливої транскордонної співпраці: транскордонні області України – РФ, України – Польщі, України – Білорусі, України – країн ЄС, України – країн ЄП, України – країн ГУАМ.

Напрямок 4: аналіз щільності зв'язку між ВВП країни і зростанням ЗТО. Даний напрям оцінки доцільності ТС є, можливо, менш достовірним, проте, для більшої об'єктивності ухвалюваних рішень слід враховувати і його результати. Суть даного аналізу полягає в наступному: якщо збільшення розмірів ЗТО призводить до зростання ВВП країни, то розвиток зовнішньоекономічних зв'язків з країною, з якою аналізувалися дані за ЗТО, є доцільним.

Що стосується аналізу економічної ефективності функціонування єврорегіону, то його також можна проводити за допомогою кореляційно-регресійного аналізу. Наприклад, дослідити модель залежності валового результату діяльності економіки регіону від всіх видів витрат та ефекту від створення єврорегіону та активізації ТС [9].

Як наголошувалось, транскордонна співпраця повинна стати одним з пріоритетів розвитку транскордонних областей і України в цілому.

Регіональний рух в Україні все більше набуває рельєфних рис і поступово перетворюється на вагомий чинник як внутрішньої так і зовнішньої політики, який стає додатковою умовою збереження стабільності в державі, і сприяє інтеграції України до ЄС. Проте для остаточних висновків необхідним є етап проведення більш точних, логічно обґрунтованих розрахунків за запропонованими методиками. Об'єктивнішим ухвалення рішення буде у тому випадку, якщо аналіз буде проведений за усіма чотирма напрямками. Така оцінка ефективності економічного співробітництва країн і регіонів дає можливість більш повно оцінити економічну діяльність країни і розробити загальну стратегію зовнішньоекономічної політики, що є дуже важливим моментом на сучасному етапі розвитку економіки України.

2.3 Оцінка ефективності транскордонного співробітництва на прикладі єврорегіону «Ярославна»

З огляду на те, що визначення за допомогою системи економічних показників ефективності реалізації механізму ТС визначено нами за одне із завдань для реалізації мети дослідження і винесення ґрунтовних висновків про доцільність його провадження, для проведення оцінки економічної ефективності ТС пропонуємо звернутися до імплементації окремих складових адаптаційно-інструментальної підсистеми механізму ТС в практику прийняття господарських рішень щодо функціонування єврорегіону «Ярославна», до складу якого з 24 квітня 2007 р. входять два прикордонні регіони України і РФ (Сумська і Курська області відповідно). В даному підрозділі нами пропонується здійснити за розробленими теоретико-методичними підходами комплексну оцінку ефектів функціонування транскордонних територій, на яких розташовані зазначені області. Часовим періодом для здійснення розрахунків і проведення аналізу було обрано період з 2008 р. по 2010 р.

Відповідно до обґрунтування системи інструментів управління розвитком транскордонних територій на основі використання аналітичного блоку «перспективи – перешкоди» експертним шляхом нами встановлено низку

чинників із загальної запропонованої їх кількості, які сприяють активізації ТС на території євро регіону «Ярославна» і сформовано відповідні перспективні напрями ТС. З огляду на сутність кожної із запропонованих передумов ТС (див. табл. 2.1) можна стверджувати, що найбільший вплив на розвиток євро регіону мають і найбільшою мірою сприяють активізації ТС такі з них: економічна, соціальна, екологічна, культурно-історична, правова і транскордонна. Політичні передумови характеризується меншим ступенем впливу на активізацію транскордонних відносин євро регіону. Щодо транспортно-комунікаційної і інформаційної передумов, вони мають також нижчий порівняно з іншими ступінь впливу. Такі висновки можливі при здійсненні порівняльного аналізу змістовної сутності запропонованих чинників і ступеню їх подібності в прикордонних регіонах. Відповідно до результатів проведеного аналізу на основі аналітичного блоку «перспективи – перешкоди» з'являється можливість формування перспективних напрямів ТС. Досить перспективним та стратегічно важливим і доцільним вважається розвиток ТС у соціо-еколого-економічній та культурній сферах.

Другим напрямом аналізу ефективності ТС нами була запропонована методика оцінки економічної ефективності співпраці між країнами-членами ТС, сутністю якої є урахування частки ЗТО між транскордонними регіонами-партнерами в загальному ЗТО кожного з регіонів – коефіцієнт $K_{ТС}^e$. Але виходячи з поставленої мети аналізу ефективності функціонування транскордонних територій Сумської і Курської областей, пропонується використати для аналізу статистичні дані відповідних прикордонних регіонів. З огляду на сутність даного методу, він не втрачає своєї доцільності для аналізу ефективності функціонування євро регіону.

Таким чином, розрахунок коефіцієнта оцінки економічної ефективності ТС ($K_{ТС}^e$) та його складових (коефіцієнту оцінки внутрішньої економічної ефективності ТС ($K_{вн}^e$) і коефіцієнту оцінки зовнішньої економічної ефективності ТС ($K_{зовн}^e$)) для 2008 року матиме такий вигляд:

$$K_{\text{вн}}^e = \frac{Y_{\text{regAB}}^z}{Y_{\text{regA}}^z} = \frac{22\,400,00}{1\,661\,500,00} \approx 0,013482 \quad K_{\text{зовн}}^e = \frac{Y_{\text{regAB}}^z}{Y_{\text{regB}}^z} = \frac{22\,400,00}{1\,365\,000,00} \approx 0,016410$$

$$K_{\text{ТС}}^e = K_{\text{вн}}^e * K_{\text{зовн}}^e = \frac{(Y_{\text{regAB}}^z)^2}{Y_{\text{regA}}^z * Y_{\text{regB}}^z} = \frac{(22\,400,00)^2}{1\,661\,500,00 * 1\,365\,000,00} * 100\,000 \approx 22,12$$

Складові коефіцієнту $K_{\text{ТС}}^e$ дають змогу робити висновки про ефективність транскордонного співробітництва для кожного з двох регіонів окремо. І відповідно розраховані для 2008 року значення показують, що Курська область здійснює більш активну співпрацю з Сумською областю, ніж Сумська область з Курською в загальній структурі їх ЗТО. Стосовно коефіцієнту $K_{\text{ТС}}^e$, то при його розрахунку кінцеве значення пропонуємо помножити на 100000. Через значну (в декілька разів, на порядки) різницю у значеннях чисельника та знаменника показника $K_{\text{ТС}}^e$ нами запропонована процедура помноження на 100000, яка дасть змогу проведення більш зрозумілого аналізу та полегшить сприйняття отриманих значень. В цілому ж, більш значимим для нас в даному аналізі є не тільки сам кінцевий результат коефіцієнту $K_{\text{ТС}}^e$, а тенденція його зміни в часі, а також кінцеве значення та зміна його складових – $K_{\text{вн}}^e$ і $K_{\text{зовн}}^e$. Далі наводяться процедури здійснення розрахунків коефіцієнту $K_{\text{ТС}}^e$ для 2009 і 2010 рр.

Розрахунок коефіцієнта оцінки економічної ефективності ТС ($K_{\text{ТС}}^e$) та його складових (коефіцієнту оцінки внутрішньої економічної ефективності ТС ($K_{\text{вн}}^e$) і коефіцієнту оцінки зовнішньої економічної ефективності ТС ($K_{\text{зовн}}^e$) для 2009 року матиме такий вигляд:

$$K_{\text{вн}}^e = \frac{Y_{\text{regAB}}^z}{Y_{\text{regA}}^z} = \frac{32\,400,00}{1\,199\,000,00} \approx 0,027023 \quad K_{\text{зовн}}^e = \frac{Y_{\text{regAB}}^z}{Y_{\text{regB}}^z} = \frac{32\,400,00}{744\,600,00} \approx 0,043513$$

$$K_{\text{ТС}}^e = K_{\text{вн}}^e * K_{\text{зовн}}^e = \frac{(Y_{\text{regAB}}^z)^2}{Y_{\text{regA}}^z * Y_{\text{regB}}^z} = \frac{(32\,400,00)^2}{1\,199\,000,00 * 744\,600,00} * 100\,000 \approx 117,58$$

Розрахунок коефіцієнта оцінки економічної ефективності ТС (K_{TC}^e) та його складових (коефіцієнту оцінки внутрішньої економічної ефективності ТС ($K_{вн}^e$) і коефіцієнту оцінки зовнішньої економічної ефективності ТС ($K_{зовн}^e$) для 2010 року матиме такий вигляд:

$$K_{вн}^e = \frac{Y_{regAB}^z}{Y_{regA}^z} = \frac{41\,000,00}{1\,325\,800,00} \approx 0,030925 \quad K_{зовн}^e = \frac{Y_{regAB}^z}{Y_{regB}^z} = \frac{41\,000,00}{1\,206\,700,00} \approx 0,033977$$

$$K_{TC}^e = K_{вн}^e * K_{зовн}^e = \frac{(Y_{regAB}^z)^2}{Y_{regA}^z * Y_{regB}^z} = \frac{(41\,000,00)^2}{1\,325\,800,00 * 1\,206\,700,00} * 100\,000 \approx 105,07$$

Отримані результати значень $K_{вн}^e$, $K_{зовн}^e$, K_{TC}^e за 2008 – 2010 роки подані у табличному вигляді (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 Результати розрахунку коефіцієнту оцінки економічної ефективності ТС (K_{TC}^e) та його складових ($K_{вн}^e$, $K_{зовн}^e$), 2008-2010 рр.

Коефіцієнт	Рік		
	2008	2009	2010
K_{TC}^e	22,12	117,58	105,07
$K_{вн}^e$	0,013482	0,027023	0,030925
$K_{зовн}^e$	0,016410	0,043513	0,033977

Аналіз результатів розрахунку коефіцієнта оцінки економічної ефективності ТС свідчить про дещо позитивні тенденції в розвитку ТС між регіонами-партнерами в потенційно можливому українсько-російському євро регіональному утворенні «Ярославна». В період з 2008 по 2009 рік ефективність ТС між регіонами суттєво зростає, але з 2009 по 2010 р. спостерігається погіршення ситуації, що графічно зображено на рис. 2.1.

Що стосується формують коефіцієнтів $K_{вн}^e$ і $K_{зовн}^e$, то ефективність ТС, яку формує економічна діяльність Курської області вище за внутрішню економічну ефективність ТС Сумської області, але все ж таки обидва показники мають також тенденцію до нестабільного зростання в період, що аналізується і значення $K_{зовн}^e$ поступово наближається до значення $K_{вн}^e$.

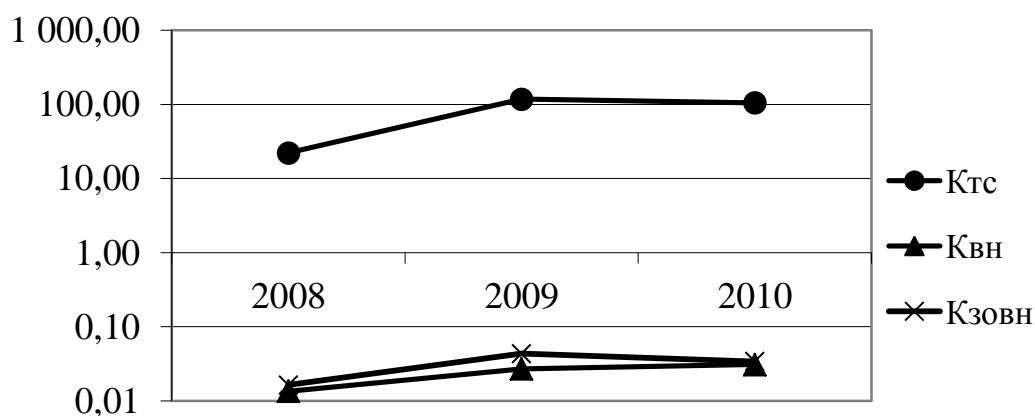

Рис. 2.1. Динаміка зміни значень коефіцієнта K_{TC}^e та його складових K_{VN}^e і K_{ZOVN}^e

В якості ще одного напрямку аналізу економічної ефективності ТС нами було запропоновано застосування коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності $K_{ЗЕД}^e$, який формується з трьох коефіцієнтів і має можливість враховувати роль регіону всередині країни (K_{regV}), роль регіону в зовнішньоекономічній діяльності країни (K_{regZ}), значимість зовнішньоекономічної діяльності регіону в його загальному економічному розвитку (K_{regVZ}).

Нижче наведемо розрахунок коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності $K_{ЗЕД}^e$ та його формоутворюючих коефіцієнтів (K_{regV} , K_{regZ} , K_{regVZ}) за 2008 рік:

$$K_{regV} = \frac{V_{regA}}{V_U} = \frac{2105194,81}{123124155,84} \approx 0,017098$$

$$K_{regZ} = \frac{Y_{regA}^z}{Y_U^z} = \frac{1661500,00}{170711900,00} \approx 0,009733$$

$$K_{regVZ} = \frac{Y_{regA}^z}{V_{regA}} = \frac{1661500,00}{2105194,81} \approx 0,789238$$

$$K_{ЗЕД}^e = K_{regV} * K_{regZ} * K_{regVZ} = \frac{(Y_{regA}^z)^2}{V_U * Y_U^z} = \frac{(1661500,00)^2}{123124155,84 * 170711900,00} * 100000 \approx 13,13.$$

Розрахунок коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності $K_{ЗЕД}^e$ та його формоутворюючих коефіцієнтів (K_{reg_v} , K_{reg_z} , $K_{reg_{vz}}$) за 2009 рік має такий вигляд:

$$K_{reg_v} = \frac{V_{reg_A}}{V_U} = \frac{2\,011\,271,139}{114\,382\,592,36} \approx 0,017584$$

$$K_{reg_z} = \frac{Y_{reg_A}^z}{Y_U^z} = \frac{1\,199\,000,00}{99\,900\,600,00} \approx 0,012002$$

$$K_{reg_{vz}} = \frac{Y_{reg_A}^z}{V_{reg_A}} = \frac{1\,199\,000,00}{2\,011\,271,13} \approx 0,596140$$

$$K_{ЗЕД}^e = K_{reg_v} * K_{reg_z} * K_{reg_{vz}} = \frac{(Y_{reg_A}^z)^2}{V_U * Y_U^z} = \frac{(1\,199\,000,00)^2}{114\,382\,592,36 * 99\,900\,600,00} * 100\,000 \approx 12,58$$

Розрахунок коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності $K_{ЗЕД}^e$ та його формоутворюючих коефіцієнтів (K_{reg_v} , K_{reg_z} , $K_{reg_{vz}}$) за 2010 рік має такий вигляд:

$$K_{reg_v} = \frac{V_{reg_A}}{V_U} = \frac{1\,932\,376,25}{120\,797\,352,95} \approx 0,015997$$

$$K_{reg_z} = \frac{Y_{reg_A}^z}{Y_U^z} = \frac{1\,325\,800,00}{129\,354\,500,00} \approx 0,010249$$

$$K_{reg_{vz}} = \frac{Y_{reg_A}^z}{V_{reg_A}} = \frac{1\,325\,800,00}{1\,932\,376,25} \approx 0,686098$$

$$K_{ЗЕД}^e = K_{reg_v} * K_{reg_z} * K_{reg_{vz}} = \frac{(Y_{reg_A}^z)^2}{V_U * Y_U^z} = \frac{(1\,325\,800,00)^2}{120\,797\,352,95 * 129\,354\,500,00} * 100\,000 \approx 11,25$$

Складові коефіцієнту $K_{ЗЕД}^e$ дозволяють робити висновки про значимість економічного розвитку транскордонного регіону для розвитку країни, а також

розвитку зовнішньоекономічної діяльності регіону для його економіки. Таким чином, отримані дані показують, що роль Сумської області у зовнішньоекономічній діяльності України доволі низька, тоді як значимість зовнішньоекономічної діяльності Сумської області доволі вагома для економіки даного регіону, що свідчить про його здатність і доволі високий потенціал розвитку як зовнішньоекономічної діяльності в загалі, так і транскордонної зокрема. Значення узагальнюючого коефіцієнту $K_{ЗЕД}^e$ пропонується помножити на 100000 для отримання адекватних даних, які є більш наглядними і зручними для аналізу. Стосовно результатів розрахунку коефіцієнта оцінки зовнішньоекономічної діяльності, більш значимою для здійснення аналізу є динаміка зміни його значень. Нижче наведена таблицю динаміки результатів значень коефіцієнту $K_{ЗЕД}^e$ та його складових за 2008 – 2010 роки (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 Результати розрахунку коефіцієнту оцінки економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності ($K_{ЗЕД}^e$) та його формують складових (K_{regv} , K_{regz} , K_{regvz}), 2008 – 2010 рр.

Коефіцієнт	Рік		
	2008	2009	2010
$K_{ЗЕД}^e$	13,13	12,58	11,25
K_{regv}	0,017098	0,017584	0,015997
K_{regz}	0,009733	0,012002	0,010249
K_{regvz}	0,789238	0,596140	0,686098

Аналізуючи отримані дані, можемо зробити висновок про негативну тенденцію щодо зміни економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності Сумської області (рис. 2.2). Щодо складових коефіцієнта $K_{ЗЕД}^e$, то незначне їх зниження спостерігалось в 2010 р., і незначне зростання в 2009 р., що свідчить в цілому про нестабільну економічну ситуацію в регіоні і його здатність до розвитку міжнародних зв'язків і участі у транскордонних проектах. Це, на нашу думку, створює підґрунтя для подальших змін стратегічного

розвитку регіону: прийняття заходів щодо активізації співробітництва з Курською областю або розвиток ТС з іншими регіонами, наприклад з Белгородською областю РФ.

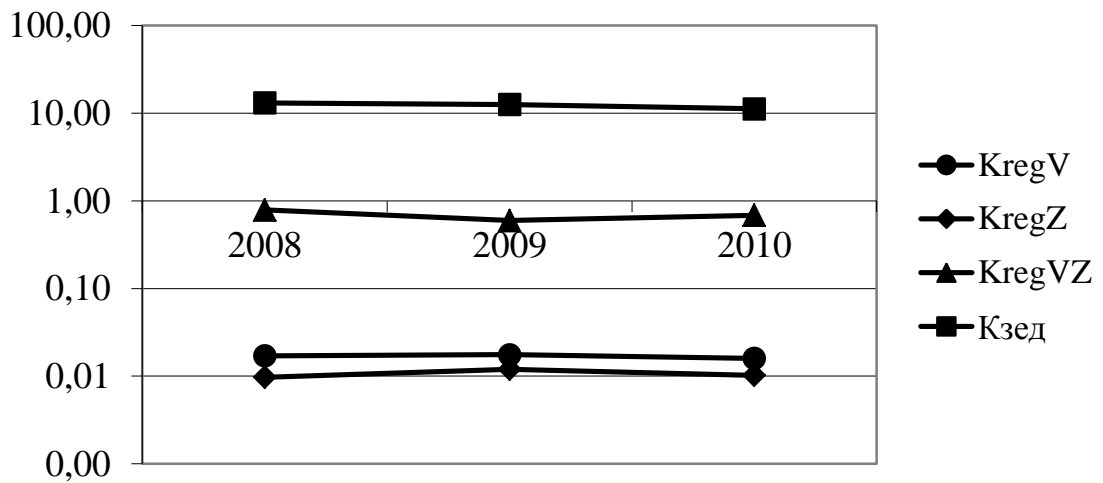

Рис. 2.2. Динаміка зміни значень коефіцієнта $K_{ЗЕД}^e$ та його складових K_{regV} , K_{regZ} і K_{regVZ}

В другому розділі для більшої достовірності та обґрунтованості аналізу економічної ефективності ТС та зовнішньоекономічної діяльності регіону нами було запропоновано застосовувати метод аналізу щільності зв'язку між валовим регіональним продуктом регіону та обсягами його ЗТО. Результати аналізу залежності зазначених показників в період з 2008 по 2010 рр., отримані за допомогою застосування методу кореляційно-регресійного аналізу, свідчать, що коефіцієнт кореляції дорівнює 0,82. Це означає, що в даний період валовий регіональний продукт Сумської області на 82% залежав від його ЗТО, і на 18% від інших факторів, що підтверджує попередні розрахунки і висновки про значний потенціал Сумської області до розвитку ТС.

3 СТРАТЕГІЧНІ ПІДХОДИ ДО УДОСКОНАЛЕННЯ НАПРЯМІВ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З МЕТОЮ ДОСЯГНЕННЯ СТАЛОГО СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

ТС в межах повноважень суб'єктів ТС України може здійснюватися в економічній, соціальній, науково-технічній, культурно-освітній, екологічній та інших сферах, а також у питаннях надання взаємної допомоги у надзвичайних ситуаціях [15]. Одним із пріоритетних напрямів розвитку ТС є туризм. Туризм вважається однією з провідних галузей сучасної світової економіки. Галузь туризму належить до сфери надання послуг, яка також вважається ефективною в сучасній системі господарювання [20]. Україна і Сумська область зокрема володіє значною кількістю природних, туристично-рекреаційних та культурно-історичних ресурсів, які сприяють розвитку різних видів туризму. В країні взагалі, та в області зокрема існують невикористані резерви економічного зростання у цій сфері. Активізація ТС, на нашу думку, може сприяти підвищенню ефективності використання туристично-рекреаційного потенціалу, яким володіє Україна, а також Сумська область.

Серед передумов, що могли б прискорити розвиток транскордонного туризму на транскордонних територіях єврорегіону «Ярославна» можна назвати такі:

- безвізовий рух населення України до РФ та населення РФ до України;
- схожість рівнів економічного розвитку та рівнів доходів населення обох областей України і РФ;

схожість мов;

- спільність біо-кліматичних умов;
- спільні басейни рік Псел та Сейм;
- родинні зв'язки.

Завдання розвитку туризму на транскордонних територіях, що аналізуються, можуть мати короткострокову або довгострокову перспективу.

Аналіз коефіцієнта оцінки економічної ефективності ТС і його складових

дозволив запропонувати стратегію збільшення частки ЗТО між транскордонними регіонами-учасниками ТС в загальному обсязі ЗТО кожної з них. Регіонам необхідно проводити активну зовнішню торгівлю між собою, надавати перевагу товарам і послугам транскордонних регіонів-партнерів, збільшуючи тим самим значення коефіцієнту і підвищуючи економічну ефективність ТС.

Розрахунок коефіцієнту економічної ефективності зовнішньоекономічної діяльності, що в цілому значення Сумської області в загальному економічному розвитку країни доволі задовільне, про що свідчить достатня частка ВДВ регіону у ВВП країни і досить стабільна її тенденція. Вагома частка ЗТО регіону у його ВДВ свідчить про усвідомленість підприємствами і адміністрацією області свого прикордонного статусу і переваг здійснення зовнішньої торгівлі, пов'язаної з таким статусом. Відповідно до цього пропонується стратегія підтримання такої частки ЗТО регіону у його загальній ВДВ, а також підтримання частки ВДВ регіону у ВВП країни.

Практичний аналіз соціально-економічних основ формування механізмів ТС дозволив виявити потенційні позитивні і негативні ефекти даної форми співпраці в соціально-економічній сфері і свідчить про досить значний резерв підвищення соціально-економічної ефективності ТС за стратегічними напрямками оптимізації даної форми зовнішньоекономічної співпраці з метою формування ефективної територіально-галузевої структури.

ВИСНОВКИ

На основі комплексного аналізу складових адаптаційно-інструментальної підсистеми механізму ТС в роботі обґрунтовано інструментарій управління перспективним розвитком транскордонних територій, імплементований у аналітичний блок «перспективи – перешкоди» через комплекс економічних, соціальних, політичних, екологічних, культурно-історичних, правових та інших чинників. Даний напрям аналізу полягає у виділенні чинників і передумов, що впливають на співпрацю між транскордонними регіонами певних країн. З метою формування ефективної територіально-галузевої структури транскордонних регіонів – Сумської області України і Курської області РФ – а також намагаючись слідувати принципам сталого соціально-економічного розвитку, нами вважається необхідним розроблення і обґрунтування стратегічних підходів до удосконалення механізмів ТС на основі проведених розрахунків за розробленими методичними підходами. Аналіз розрахованих коефіцієнтів і показників дав змогу зробити висновки про досить негативні тенденції щодо економічної ефективності розвитку ТС на відповідних транскордонних територіях. Враховуючи створення, не зважаючи на зазначені негативні тенденції, єврорегіону «Ярославна» на транскордонних територіях, що аналізувалися, подальший його розвиток вимагає розроблення стратегій діяльності, які дозволять отримати бажаний соціально-економічний ефект. З цією метою нами було розроблено і запропоновано до впровадження низку стратегій розвитку транскордонних територій.

Практичний аналіз основ формування механізмів ТС виявляє потенційні позитивні і негативні ефекти даної форми співпраці в соціально-економічній сфері і свідчить про досить значний резерв підвищення економічної ефективності ТС за стратегічними напрямами оптимізації даної форми зовнішньоекономічної співпраці з метою формування ефективної територіально-галузевої структури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- 1 Лукаш О. А. Екологічний аспект транскордонного співробітництва / О. А. Лукаш // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 2. – С. 39–45.
- 2 Сабадаш В. В. Методологічні підходи до детермінації екологічного конфлікту / В. В. Сабадаш // Механізм регулювання економіки. – 2006. – № 4. – С. 49–62.
- 3 Сабадаш В. В. Типологія екологічних конфліктів / В. В. Сабадаш // Механізм регулювання економіки. – 2007. – № 1. – С. 22–34.
- 4 Амоша А. И. Проблемы интеграции приграничных регионов Украины и России // Прикордонне співробітництво та його роль в інтеграційних процесах між Україною та Росією : зб. наук. праць / А. И. Амоша. — К. : Фенікс, 2001. — С. 14—16.
- 5 Посібник з транскордонного співробітництва / [відповід. за випуск В. Чопак]. — Ужгород : АРР «Закарпаття», 2005. — 70 с.
- 6 Основні пріоритети діяльності Міністерства закордонних справ України у 2008 році. МЗС України : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/publication/content/17463.htm?lightWords=>.
- 7 Гордєєв Л. Реалії та перспективи стратегічного партнерства [Україна і країни світу] / Л. Гордєєв // Дзеркало тижня. — 2000. — 2 грудня. — С. 11.
- 8 Кийданський К. Г. Інтеграційні процеси та визнання зовнішньоекономічної політики України в геополітичному контексті / К. Г. Кийданський // Фінансова консультація. — 2000. — № 43—44. — С. 13—17.
- 9 Лукаш О.А. Формування методичних підходів до оцінки ефективності прикордонного співробітництва / О. А. Лукаш // Механізм регулювання економіки. — 2005. — № 1. — С. 145—154.
- 10 Трансграничное сотрудничество : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://academy-go.ru/Site/RussiaEC/Kaliningrad/Sotrudnichestvo.shtml>.
- 11 Транскордонне співробітництво між Україною та Словацькою Республікою : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/slovakia/ua/2540.htm>.

- 12 Україна – ЄЄП : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/290633/>.
- 13 Єпіфанов А. О. Росія – Україна: проблеми і можливості наукового та економічного співробітництва : зб. наук. пр. – Суми : ВВП «Мрія-1», 2000 — 251 с.
- 14 Міністерство закордонних справ України. Європейська інтеграція : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm>.
- 15 Закон України «Про транскордонне співробітництво» : за станом на 1 трав. 2008 р. : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1861%2D15>.
- 16 Савельєв Є. В. Українсько-польські економічні відносини у контексті стратегічного партнерства / Савельєв Є. В., Мельник В. В., Чеботар С. І. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 344 с.
- 17 Другов О. О. Інвестиційне забезпечення розвитку економіки регіону (на прикладі західних прикордонних областей) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил і регіональна економіка» / О. О. Другов. — Л., 2005. — 20 с.: рис. — укр.
- 18 Андронов О. М. Практичні аспекти зовнішньоекономічної діяльності прикордонних областей (на прикладі Сумської області) // Прикордонне співробітництво та його роль в інтеграційних процесах між Україною та Росією : зб. наук. праць / О. М. Андронов. — К. : Фенікс, 2001. — С. 32—34.
- 19 Традиції Євросоюзу на кордоні Курської і Сумської областей // Діалог. — 2007. — № 17. — С. 2.
- 20 Розвиток українсько-польського транскордонного співробітництва у сфері туризму : [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.niss.gov.ua/Monitor/may/9_2.htm#_ftn1.